

נייר עמדה בעניין:

**הצעת חוק זכות יוצרים (תיקון – שימוש מותר בתמונות
שצילמו גופים ציבוריים), התש"ע-2010**

מוגש לוועדת הכלכלה של הכנסת מטעם:

איגוד האינטרנט הישראלי

לקראת ישיבת הוועדה הצפויה ביום ג', 6.12.2011, בעניין הצעת חוק זכות יוצרים (תיקון – שימוש מותר בתמונות שצילמו גופים ציבוריים), התש"ע-2010 ("הצעת החוק") מתכבד איגוד האינטרנט הישראלי להציג להלן את עמדתו.

כללי

איגוד האינטרנט הישראלי ("איגוד האינטרנט") הוקם בשנת 1994, כעמותה בלתי תלויה, הפועלת ללא מטרת רווח לקידום האינטרנט והטמעתו בישראל כתשתית טכנולוגית, מחקרית, חינוכית, חברתית ועסקית. במסגרת זו, פועל האיגוד לפיתוח ולקידום שירותי תשתית חיוניים לקיומו של האינטרנט בישראל, לצמצום הפער הדיגיטלי בישראל ולייצוג ישראל במסגרות בינלאומיות בעלות חשיבות רבה לקביעת עתיד האינטרנט.

איגוד האינטרנט מודה לחברי הכנסת יזמי הצעת החוק והמביאים אותה לדיון נוסף בפני הוועדה, על נסיונם לקדם פתרון הולם בנושא חשוב זה.

הצעת החוק עוסקת בנושא בעל חשיבות רבה לציבור בישראל – זכות הציבור להשתמש באופן חופשי בצילומים שבבעלות המדינה, בהן מופיעים אישי ציבור ישראליים, אתרים או אירועים היסטוריים ו/או חשופים למדינת ישראל ולאורך ישראל, שהרי - "מידע שרשות הציבור מחזיקה בו, אין הוא קניינה של הרשות. קניינו של הציבור הוא. הרשות מחזיקה בו אך בנאמנות עבור הציבור – עבור הציבור ולמען הציבור – וממילא אסורה היא לנהוג בו דרך בעלים משל ירשה אותו מאבותיה"¹

איגוד האינטרנט (בשיתוף עם ויקיפדיה ישראל ומט"ח) מפעיל את אתר פיקיוויקי (www.pikiwiki.org.il), המשמש כמאגר של צילומים איכותיים בנושאים הקשורים בישראל ובחברה הישראלית בעבר ובהווה. הצילומים מועלים לאתר מארכיונם הפרטי של אנשים ומארכיונים ציבוריים ברחבי הארץ, ניתנת לשימוש חופשי לכלל הציבור. תורמי הצילומים לאתר, מעניקים לציבור את הזכות להשתמש בצילומים, בכפוף למתן קרדיט לבעל זכויות היוצרים בצילום. המשתמשים בצילומים מתחייבים למתן קרדיט גם בכל שימוש חוזר או הפצה של הצילום.

לאתר פיקיוויקי, הפועל מזה למעלה משלוש שנים, הועלו עד כה למעלה מ- 15,000 צילומים בנושאים מגוונים הקשורים בארץ ישראל ובמדינת ישראל. אלפי אנשים וגופים (ברובם מוסדות חינוכיים) השתמשו עד כה בצילומים שהועלו לאתר.

חסרון של צילומים לאומיים המצויים כיום אך ורק בידיים ממשלתיות ניכר באתר, חסרון המונע שימוש חופשי בצילומים אלה על ידי כל הציבור.

הצעת החוק המובאת לדיון בפניכם, תאפשר לציבור הרחב להינות מצילומים בעלי ערך לאומי רב. צילומים, אשר רובם מתעד אישי ציבור, אירועים או אתרים לאומיים ועל כן הזכות לשימוש בהן קיימת לכל הציבור.

מאז פורסמה הצעת החוק, נעשו מהלכים לשם שיפור האפשרות של הציבור בישראל להשתמש בצילומים ממאגרים שבבעלות המדינה. בין היתר פורסמה השנה החלטת הממשלה המנגישה את אוסף התצלומים הלאומי המנוהל על ידי לשכת העתונות הממשלתית ופותחת אותו, הלכה למעשה לשימוש הציבור ללא תמורה או מגבלות אחרות כלשהן. איגוד האינטרנט מברך על צעד זה, אולם בכך אין די. הצעת החוק היא מהלך נכון ומבורך לשם הסדרת כוללת של גישת הציבור לתצלומים שבמאגרי המדינה.

התיקון המוצע להצעת החוק

איגוד האינטרנט סבור שיש לערוך מספר תיקונים בהצעת החוק, על מנת לממש בצורה המיטבית את כוונת יזמיה. התיקונים המוצעים יפורטו להלן כשהם מלווים בדברי הסבר.

מוצע ששמה של הצעת החוק ישתנה ל:

¹ע"מ 8282/02, הוצאת עיתון הארץ נ' מדינת ישראל

הצעת חוק זכות יוצרים (תיקון – שימוש בזכויות של גופים ציבוריים ביצירות צילום), התש"ע-2010

מוצע שנסח התיקון יהיה כדלקמן:

”שימוש
בזכויות של
גופים
ציבוריים
ביצירות צילום

(א) בלי לגרוע מהוראות כל דין, שימוש בזכויות היוצרים של
גוף ציבורי ביצירות צילום, לרבות באמצעות האינטרנט,
מותר.

(ב) גוף ציבורי יציין לצד כל צילום שיטען למאגר הנגיש
לציבור באמצעות האינטרנט, או כל רשת תקשורת
אלקטרונית אחרת, כי השימוש ביצירת הצילום מותר ללא
תמורה.

(ג) בסעיף זה, ”גוף ציבורי” – כל אחד מאלה:

(1) משרדי הממשלה לרבות רשויות, יחידות סמך
וגופים אחרים הכפופים אליהם;

(2) צבא ההגנה לישראל;

(3) משטרת ישראל;

(4) ”הגנזך”, כמשמעותו בחוק הארכיונים,
התשט”ו – 1955;

(5) ארכיון התמונות של הכנסת.

(ד) השר רשאי לקבוע בתקנות את דרך פרסום יצירות
הצילום ודרך העברתן לידי המעוניינים בהם, באינטרנט
ובאמצעים אלקטרוניים נוספים.”

1. "זכויות של המדינה ביצירות צילום" ולא "תמונות שהמדינה צילמה".

סעיף 36 לחוק זכות יוצרים, התשס"ח – 2007 ("החוק" או "חוק זכות יוצרים") קובע כך:

"המדינה היא הבעלים הראשון של זכות היוצרים ביצירה שנוצרה או שהוזמנה על ידה או על ידי עובד המדינה עקב עבודתו ובמהלכה, אלא אם כן הוסכם אחרת; לעניין זה, "עובד המדינה" - לרבות חייל, שוטר, וכל נושא משרה או בעל תפקיד על פי חיקוק במוסד ממוסדות המדינה."

בנוסף, בעוד שהמונח "תמונה" איננו מוגדר בחוק זכות יוצרים, המונח "יצירת צילום" מוגדר בסעיף 1 לחוק כך:

" "יצירת צילום" – לרבות יצירה המופקת בתהליך הדומה לצילום, ולמעט צילום שהוא חלק מיצירה קולנועית;"

כך, גוף ציבורי כהגדרתו בסעיף המוצע בהצעת החוק יכול להיות בעלים בצילומים שלא הוא צילם, אלא שהוא הזמין מאחר. בה בעת, גוף ציבורי יכול שלא יהיה הבעלים בזכויות בצילום שצילם, אם העביר את הזכויות בה לאחר.

גוף ציבורי יכול להיות בעלים רק בחלק מהזכויות בצילום, בעוד שאדם או גוף אחרים מחזיקים אף הם בזכויות ("יצירה משותפת" כהגדרתה בחוק זכות יוצרים, התשס"ח – 2007, או בעקבות הסכם שהעביר בעלות בצילום רק באופן חלקי).

בנוסף, המלה "מותר" מיותרת, כיוון שהשימוש מותר ללא סייגים, כפי שמוצע על ידי איגוד האינטרנט, מהסיבות המפורטות להלן.

לכן מוצע להבהיר שהתיקון יעסוק בזכויות של המדינה בצילומים ולא בצילומים שהגוף הציבורי צילם.

2. "מבלי לפגוע בהוראות כל דין" ולא: "מבלי לפגוע בהוראות פרק זה"

יש להבהיר שההיתר שניתן בסעיף זה איננו פוגע בזכויות אחרות ובעיקרן – זכותו המוסרית של הצלם, לפי סעיפים 45 ו - 46 לחוק זכות יוצרים, התשס"ח - 2007, הזכות לפרטיות של המצולמים מכוח חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א – 1981 והזכות לפרסום של המצולמים מכוח חוק עשיית עושר ולא במשפט ובהתאם לפסיקת בתי המשפט בישראל.

כמובן, ההיתר שבהצעת החוק איננו נועד להכשיר פעולות שהן בגדר עבירות פליליות, כדוגמת הסתה, המרדה וכיוצא באלה.

לכן, מוצע שהרישא לסעיף קטן (א) תכלול את הנוסח: "מבלי לפגוע בהוראות כל דין".

3. יש להסיר את התנאי שבסעיף 31א(א)(1): "השימוש יהיה ללא תמורה".

התנאי המחייב שהשימוש בצילום יהיה ללא תמורה עומד בסתירה ברורה לתכליתה של הצעת החוק, שכן פעילויות הסברה וחינוך רבות מחייבות קבלת תמורה עבור פרסום מידע. כך לדוגמה, גופים המפתחים, עורכים ומפיצים חומר לימודי – בין למטרת רווח ובין שלא למטרת רווח, ידרשו תמורה לשם השימוש בספרים, בחוברות ובמידע הדיגיטלי שהם מפרסמים. לא רק שאין בכך כל רע, אלא שקבלת התמורה מהווה בחלקם של המקרים תנאי לשימוש בצילומים, שכן אחרת, לא יצליח הגוף המפרסם לגייס מימון מתאים.

יתר על כן, ממילא בהחלטת הממשלה שניתנה השנה, לשכת העתונות הממשלתית איננה דורשת עוד תשלום עבור השימוש בצילומים שבמאגר המנוהל על ידה. אף גופים ציבוריים אחרים כדוגמת דובר צה"ל ומשרד החוץ אינם דורשים תשלום עבור השימוש בצילומים שבמאגריהם.

עוד ובנוסף, ממילא גם גוף שיפיק הכנסה ממכירת תוכן המשלב בתוכו צילומים שבבעלות המדינה, ישלם מס הכנסה בגין רווחיו ולכן אין סיבה לדרוש ממנו תמלוגים נוספים.

כך, המגבלה של שימוש ללא תמורה צפויה להקטין באופן משמעותי את היקף השימוש בצילומים, ללא כל צידוק ובניגוד לאינטרס המובהק של המדינה והציבור הישראלי להשתמש בצילומים אלה.

4. יש להסיר את התנאי שבסעיף 31א(א)(2): "לא ייעשה בתמונה שימוש מסחרי".

מאותן סיבות המפורטות לעיל, יש גם להסיר את התנאי המחייב שהשימוש בצילום לא יהיה שימוש מסחרי.

ודוק, יש טעם רב לאפשר שימוש מסחרי בצילומים. לדוגמה: שימוש בצילום באתר חדשותי לצורכי דיווח, סקירה, אילוסטרציה וכיוצא באלה, או באתר תדמיתי של אדם או גוף כלשהו.

5. יש להסיר את התנאי שבסעיף 31א(א)(3): "לא ייעשה בתמונה כל שינוי, לרבות עריכה"

כמפורט לעיל, מוצע שהתיקון יקבע שאין בו כדי לפגוע בהוראות כל דין, בין היתר כדי למנוע פגיעה בזכות המוסרית. הוראת סעיף 46(2) לחוק זכות יוצרים, התשס"ח – 2007 קובעת כך:

"זכות מוסרית ביחס ליצירה היא זכות היוצר -

(2) כי לא יוטל פגם ביצירתו ולא ייעשה בה סילוף או שינוי צורה אחר, וכן כי לא תיעשה פעולה פוגענית ביחס לאותה יצירה, והכל אם יש באילו מהם כדי לפגוע בכבודו או בשמו של היוצר."

כלומר, ישנם שינויים שפוגעים בזכות המוסרית וישנם שינויים מותרים.

אין כל סיבה שהוראת סעיף 31א המוצעת תקנה הגנה רחבה יותר מאשר ההגנה שממילא קיימת לבעל הזכות המוסרית ואף אין כל סיבה לחזור ולעגן הגנה שממילא כבר קיימת בחוק.

אף לגופו של העניין, הניסוח המוצע איננו ישים:

- כל פעולת טעינה (upload) של צילום לאתר אינטרנט כרוכה בתהליכי קידוד והמרה המשנים במידה מסוימת את הצילום;
- שינוי יכול להיות שינוי הנדרש בשל דרישות עיצוביות ומגבלות שדות נתונים כדוגמת: שינוי גודל הצילום, שינוי רזולוציה, שינוי בגוונים וכיו"ב;
- שינוי יכול להיות גם בדרך של שימוש בנגזרת של הצילום – לדוגמה שימוש בדמות מצולמת של אדם אחד מתוך צילום קבוצתי.

6. יש להרחיב את הגדרת "גוף ציבורי" שבסעיף 31א(ב)

מוצע לציין, למען לא יהיה מקום לספק, שב"משרדי ממשלה" הכוונה לכלל הרשויות, יחידות הסמך והגופים הכפופים למשרדים אלה.

בנוסף, הגופים המוצעים להלן אינם כלולים בגופים הציבוריים המופיעים בהצעת החוק ומחזיקים במאגרי צילומים גדולים ובעלי תועלת רבה. הוספתם לחוק תואמת את הרציונל העומד ביסוד הצעת החוק.

- "הגנזך", כמשמעותו בחוק הארכיונים, התשט"ו – 1955;
- ארכיון הצילומים של הכנסת;

7. ציון הודעה מתאימה לצד הצילומים המוצעים לציבור

כשגוף ציבורי כדוגמת לשכת העתונות הממשלתית מעלה את הצילומים מהמאגר המנוהל על ידו לאתר אינטרנט כדוגמת האתר Flickr, עליו ליצור סימון ברור למשתמש שיעיד שהצילום מותר לשימוש ללא תמורה.

כך, לצד צילום שעלה לאינטרנט יש לציין נוסח כגון: "השימוש בצילום מותר ללא תמורה", במקום הכיתוב הקיים כיום לצד הצילומים ("כל הזכויות שמורות"), המטעה את המשתמשים לחשוב שלא ניתן להשתמש בצילומים ללא קבלת היתר.

על רקע זה מוצע להוסיף את סעיף קטן (ב).

8. פרסום הצילומים והעברתם למעוניין

ללא יישום פשוט שיאפשר לציבור בכללותו נגישות קלה ופשוטה לצילומים, לא יהיה ערך כלשהו לתיקון המוצע לחוק.

דרך איתור הצילומים המצויים בידי גופים ציבוריים, הבקשה לקבלן והעברתם למעוניין צריכות להיות קלות ופשוטות ונגישות לכל אזרח באמצעות אתר האינטרנט הממשלתי או בכל דרך אחרת קלה וזמינה.

על רקע זה מוצע להוסיף את סעיף קטן (ד).

לסיכום

איגוד האינטרנט מברך על הצעת החוק, מחזק את ידי יוזמיה ומציע לשקול את הצעותיו לתיקון נוסח ההצעה על מנת להפיק ממנה את המיטב.